

وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

دانشکده علوم و فنون قرآن تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم قرآنی

موضوع: بررسی افزوده‌های تفسیری در ترجمه‌های تفسیری جزء ۱۷ و ۱۸ قرآن کریم

استاد راهنما: دکتر کامران ایزدی

استاد مشاور: دکتر لیلا قاسمی

نگارنده: ابراهیم محمدیان

تابستان ۱۳۹۰

تقدیر و تشکر

از استاد محترم جناب آقای دکتر کامران ایزدی که راهنمایی این پایان نامه را پذیرفتند و در کار ترجمه و تحلیل و بررسی آن با زحمات و حوصله‌ی فراوان ما را از راهنمایی‌های خود محروم نساختند و همچنین از زحمات خانم دکتر قاسمی که همواره با سعه‌ی صدر، وقت خود را به بررسی این رساله هزینه نمودند و همچنین از خانواده عزیزم که در طول تحصیل، بهترین مشوق و راهنمایی دلسوز برای من بودند و همیشه با دعای خیرشان ما را از الطاف خداوند بی‌نصیب نگذاشتند، سپاسگزارم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

با توجه به اینکه اسلام آیینی جهانی است و همه ی مردم جهان با زبان های مختلف باید از تعالیم قرآن بهره مند گردند، لذا به خاطر ابلاغ پیام الهی به ملل گوناگون، قرآن به زبانهای مختلف ترجمه گردیده است و سبک بیانی قرآن هم به گونه ای است که فهم معانی و مفاهیم ژرف آن جز با افزودن عبارت های تفسیری مقدور نیست. دلیل این امر وجود آیات مجمل در قرآن کریم است. آیات مجمل آیاتی است که دلالتشان روشن نمی باشد و فهم معنای آنها نیازمند تفسیر است. اسباب اجمال را اموری همانند: وجود الفاظ مشترک، حذف برخی واژه ها، نامشخص بودن مرجع ضمیر، کاربرد الفاظ غریب، تقدیم و تاخیر، و وجود چند احتمال در معنای آیه می داند. افزون بر این، فهم معنای برخی آیات تنها با دانستن شأن نزول یا فضای نزول آنها میسر است. بی شک افزودن همه این امور به ترجمه قرآن آن را از شکل رایج ترجمه خارج کرده و به تفسیر نزدیک می سازد که مترجمان در این زمینه، ناگزیر از گنجاندن افزوده هایی نمایان و یا اشراب شده در متن ترجمه بوده اند، که اغلب با استناد به تفاسیر و یا کتابهای سبب نزول و یا مباحث کلامی و اصولی و ... انجام گردیده است و در این جاست که نیاز به تحلیل و تطبیق عبارات و جملات افزوده در این ترجمه ها و سنجش میزان انطباق آنها با آراء مشهور، احساس گردید. و در این زمینه، ابتدا آیاتی که مترجمان در ترجمه ی این آیات از افزوده هایی استفاده نموده بودند، استخراج می گردد و بعد از آن، صرفاً ترجمه ی مترجمانی از میان هفت ترجمه ی برگزیده، ذکر می گردد که افزوده ی کلیدی و مؤثر برای فهم بهتر آیه داشته اند و بعد از استخراج این ترجمه ها، مراجعه به نظرات مفسران که بر اساس مفهوم آیه از حیث آیات الاحکامی و یا مباحث ادبی و لغوی و یا مباحث کلامی انتخاب می گردید، انجام می گردد و از طرف نگارنده ی این رساله، نقد و بررسی انجام می گیرد که آیا افزوده ی ذکر شده از طرف مترجم، پشتوانه ی تفسیری دارد و یا خیر؟ و آیا ذکر این افزوده برای فهم آیه ی مورد بحث، لازم بود و یا این که آن، افزوده ای زائد و بدون کارایی است؟ این پژوهش، به بررسی افزوده های هفت ترجمه ی معاصر قرآن به زبان فارسی در ترجمه ی جزء ۱۷ و ۱۸، که از میان ترجمه های دیگر انتخاب شد، یعنی؛ ترجمه های «الهی قمشه ای، خرماشاهی، صفارزاده، فولادوند، گرمارودی، مشکینی و مکارم» پرداخته و نیاز و عدم نیاز و ضرورت و عدم ضرورت این افزوده ها و همچنین منابع و مآخذ مورد استفاده قرار گرفته شده از طرف مترجمان فوق الذکر در ترجمه ی این جزء، توسط نگارنده ی این رساله مورد بررسی قرار گرفته است که مراجعه به آراء مشهور از مفسران شیعه و اهل سنت، مبنای این پژوهش بوده و با اظهار نظر و تحلیل نگارنده، در پایان بررسی هر آیه همراه می باشد.

کلید واژه ها:

تحلیل و بررسی تطبیقی، ترجمه قرآن، ترجمه های معاصر، جملات افزوده، تفاسیر معاصر.

فصل اوّل

مفاهیم و معرفی

اجمالی ترجمه‌های

منتخب

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
کلیات	
۳	بیان و تعریف مسأله
۳	مسائل و پرسشهای تحقیق
۴	فرضیه‌ها
۴	اهداف و ضرورت‌های تحقیق
۴	فواید علمی و کاربردی
۵	روش تحقیق
۶	پیشینه‌ی تاریخی

فصل اول

مفاهیم و معرفی اجمالی ترجمه‌های انتخاب شده

۸	مفاهیم و معرفی اجمالی ترجمه‌های انتخاب شده
۸	ترجمه‌ی استاد الهی قمشه‌ای
۱۰	ترجمه‌ی استاد خرمشاهی
۱۰	ترجمه‌ی خانم دکتر صفارزاده
۱۱	ترجمه‌ی استاد فولادوند
۱۱	ترجمه دکتر سید علی گرمارودی
۱۱	ترجمه آیت اله مشکینی
۱۲	ترجمه آیت اله مکارم شیرازی

فصل دوّم

بررسی افزوده‌های تفسیری سوره‌های جزء ۱۷۶ و ۱۸ قرآن کریم

سوره‌ی انبیاء

۱۳	آیه‌ی ۱
۱۴	آیه‌ی ۲
۱۵	آیه‌ی ۳
۱۵	آیه‌ی ۴
۱۶	آیه‌ی ۵

۱۷	آیهی ۶
۱۸	آیهی ۷
۲۰	آیهی ۹
۲۱	آیهی ۱۰
۲۱	آیهی ۱۳
۲۲	آیهی ۱۵
۲۳	آیهی ۱۷
۲۴	آیهی ۱۸
۲۵	آیهی ۱۹
۲۵	آیهی ۲۲
۲۷	آیهی ۲۶
۲۷	آیهی ۲۹
۲۸	آیهی ۳۰
۳۱	آیهی ۳۴
۳۲	آیهی ۳۷
۳۳	آیهی ۳۹
۳۳	آیهی ۴۴
۳۴	آیهی ۴۸
۳۵	آیهی ۴۹
۳۶	آیهی ۵۱
۳۷	آیهی ۵۲
۳۸	آیهی ۵۷
۳۹	آیهی ۵۸
۴۰	آیهی ۶۱
۴۱	آیهی ۶۳
۴۱	آیهی ۶۴
۴۲	آیهی ۶۵
۴۳	آیهی ۷۱

۴۴	آیهی ۷۲
۴۴	آیهی ۷۴
۴۵	آیهی ۷۶
۴۶	آیهی ۷۸
۴۸	آیهی ۸۲
۴۸	آیهی ۹۲
۴۹	آیهی ۹۳
۵۰	آیهی ۹۴
۵۰	آیهی ۹۵
۵۱	آیهی ۹۶
۵۱	آیهی ۱۰۰
۵۳	آیهی ۱۰۳
۵۳	آیهی ۱۰۴
۵۴	آیهی ۱۰۵
۵۵	آیهی ۱۰۶
۵۵	آیهی ۱۰۹

سورهی حج

۵۷	آیهی ۱
۵۷	آیهی ۲
۵۸	آیهی ۳
۵۹	آیهی ۵
۶۱	آیهی ۶
۶۲	آیهی ۸
۶۳	آیهی ۹
۶۳	آیهی ۱۰
۶۴	آیهی ۱۱
۶۵	آیهی ۱۵
۶۷	آیهی ۱۶

٦٨	آیهی ١٧
٦٨	آیهی ٢٤
٦٩	آیهی ٢٦
٧٠	آیهی ٢٨
٧٢	آیهی ٢٩
٧٣	آیهی ٣٠
٧٣	آیهی ٣١
٧٤	آیهی ٣٣
٧٥	آیهی ٣٤
٧٦	آیهی ٣٩
٧٧	آیهی ٤٢
٧٨	آیهی ٤٥
٧٩	آیهی ٤٧
٨٠	آیهی ٥٢
٨٢	آیهی ٥٥
٨٣	آیهی ٥٨
٨٣	آیهی ٦١
٨٤	آیهی ٧١
٨٥	آیهی ٧٣
٨٧	آیهی ٧٤
٨٧	آیهی ٧٧
٨٨	آیهی ٧٨

سورهی مؤمنون

٩٠	آیهی ١
٩١	آیهی ٢
٩١	آیهی ٣
٩٢	آیهی ٤
٩٢	آیهی ٥

۹۳	آیهی ۶
۹۳	آیهی ۸
۹۴	آیهی ۹
۹۵	آیهی ۱۰
۹۵	آیهی ۱۱
۹۶	آیهی ۱۲
۹۶	آیهی ۱۳
۹۷	آیهی ۱۴
۹۸	آیهی ۱۶
۹۹	آیهی ۱۷
۱۰۰	آیهی ۱۸
۱۰۱	آیهی ۲۰
۱۰۲	آیهی ۲۱
۱۰۳	آیهی ۲۳
۱۰۴	آیهی ۲۵
۱۰۴	آیهی ۳۲
۱۰۵	آیهی ۳۳
۱۰۶	آیهی ۳۷
۱۰۶	آیهی ۳۹
۱۰۷	آیهی ۴۰
۱۰۷	آیهی ۴۴
۱۰۸	آیهی ۴۵
۱۰۸	آیهی ۵۰
۱۰۹	آیهی ۵۱
۱۱۰	آیهی ۵۲
۱۱۰	آیهی ۵۳
۱۱۱	آیهی ۵۶
۱۱۲	آیهی ۵۹

۱۱۴	آیهی ۶۰
۱۱۵	آیهی ۶۲
۱۱۶	آیهی ۶۴
۱۱۶	آیهی ۷۱
۱۱۷	آیهی ۷۳
۱۱۸	آیهی ۷۶
۱۱۹	آیهی ۷۷
۱۱۹	آیهی ۸۵
۱۱۹	آیهی ۸۶
۱۲۲	آیهی ۹۱
۱۲۳	آیهی ۹۳
۱۲۴	آیهی ۹۶
۱۲۴	آیهی ۹۸
۱۲۵	آیهی ۹۹
۱۲۵	آیهی ۱۰۰
۱۲۶	آیهی ۱۰۱
۱۲۶	آیهی ۱۰۲
۱۲۸	آیهی ۱۰۶
۱۲۹	آیهی ۱۰۸
۱۳۰	آیهی ۱۰۹
۱۳۰	آیهی ۱۱۱
۱۳۱	آیهی ۱۱۳
۱۳۲	آیهی ۱۱۶

سورهی نور

۱۳۳	آیهی ۱
۱۳۳	آیهی ۲
۱۳۴	آیهی ۳
۱۳۵	آیهی ۴

۱۳۵	آیهی ۵
۱۳۶	آیهی ۱۰
۱۳۷	آیهی ۱۱
۱۳۹	آیهی ۲۰
۱۴۰	آیهی ۲۲
۱۴۱	آیهی ۲۶
۱۴۲	آیهی ۳۱
۱۴۵	آیهی ۳۳
۱۴۷	آیهی ۳۵
۱۴۸	آیهی ۳۶
۱۴۹	آیهی ۳۷
۱۴۹	آیهی ۴۰
۱۵۱	آیهی ۴۲
۱۵۱	آیهی ۴۴
۱۵۲	آیهی ۴۵
۱۵۳	آیهی ۵۰
۱۵۴	آیهی ۵۵
۱۵۵	آیهی ۶۰
۱۵۶	آیهی ۶۱
۱۵۷	آیهی ۶۳

سورهی فرقان

۱۶۰	آیهی ۱
۱۶۱	آیهی ۴
۱۶۱	آیهی ۶
۱۶۲	آیهی ۱۱
۱۶۳	آیهی ۱۴
۱۶۳	آیهی ۱۷
۱۶۴	آیهی ۱۸

۱۶۵	آیهی ۲۰
۱۶۶	نتیجه
۱۶۸	منابع و مآخذ

کلیات

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم و فنون قرآن تهران می باشد. چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از آن، باید به نام دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم و فنون قرآن تهران و با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی دانشگاه باشد.

مقدمه

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِدِينِ الْإِسْلَامِ ، وَ الصَّلَاةِ وَ السَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ خَيْرِ الْأَنْبَاءِ ، وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ الْعِظَامِ ، وَ جَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ الْكَرَامِ.

خداوند مهربان و بزرگوار قرآن را برای گروه خاصی نفرستاده است، بلکه آن را رحمت و راهنمایی برای تمام افراد بشر قرار داد تا هر کس به اندازه ی گنجایش و توانایی خویش از تعالیم این دریای بیکران بهره ببرد. نکته قابل ذکر این است که قرآن کریم از نخستین قرن بعد از نزول تا زمان حال همواره نه تنها به عنوان مهمترین محور بررسی ها و پژوهش های دانشمندان اسلامی مورد توجه بوده، بلکه پژوهش گران غربی و مستشرقان نیز آن را منبع خوبی جهت تحقیقات خود یافتند. به طوری که می توان گفت قرآن تنها کتابی است که بیشتر از سایر کتب مورد تحقیق و پژوهش قرار گرفته است. و این رویکرد همچنان رو به افزایش است. موضوع ترجمه ی قرآن از زمانی که اسلام مورد پذیرش مسلمانان غیر عرب واقع گردید، مطرح شد؛ و این بحث بین عالمان و دانشمندان اسلامی، مخالفان و موافقانی پیدا کرد. بعضی حکم به تحریم ترجمه ی قرآن دادند و در مقابل، گروهی دیگر از عالمان ترجمه ی قرآن را جایز دانستند. دلایل مخالفان ترجمه ی قرآن را می توان این گونه برشمرد:

- قرآن اثری شامل نظم و معناست که وقتی ترجمه شود، نظم و بخشی از مفاهیم آن از بین خواهد رفت.
- زبان قرآن، رمز وحدت مسلمانان، و ترجمه ی آن برای یگانگی مسلمانان زیان بخش است.
- قرآن دارای جهاتی مانند اعجاز، استنباط، ضرب المثل ها و غیره است که ترجمه پذیر نیستند.
- ترجمه ی قرآن در واقع، فهم مترجم از قرآن است نه تمام معنی قرآن. بنابر این قرآن نیست. در مقابل، دلایل موافقان ترجمه ی قرآن چنین است:
- ترجمه ی سوره حمد توسط سلمان برای ایرانیان و ترجمه ی سوره ی مریم برای پادشاه حبشه و ترجمه ی نامه های محمد ﷺ که حاوی آیات قرآن در زمان پیامبر اسلام انجام پذیرفت و عدم مخالفت ایشان با هیچ یک از آنها.
- فتوای امام ابوحنیفه و بسیاری از دانشمندان اهل تسنن، همچنین نظر آیت الله بروجردی و آیت الله خوئی و دیگران بر مجاز بودن ترجمه ی قرآن.^۱
- دعوت اسلام، مخصوص عرب ها نبوده، بلکه اسلام دین جهانی است و باید آن را با ترجمه برای جهانیان تبلیغ کرد. نشر قرآن برای ملتی که زبان عربی نمی دانند، فایده ی چندانی ندارد.

^۱ - ربیع نتاج، سید علی اکبر، ادله علمی بر جواز ترجمه قرآن کریم، نشریه زبان و علوم قرآن، شماره ۳ و ۴، زمستان ۱۳۷۹.

در برابر ترجمه‌های غلط و مغرضانه‌ی قرآن که توسط یهودیان و مسیحیان و دیگران شده، باید ترجمه‌هایی صحیح و مورد اعتماد ارائه شود؛ و در ثانی سبک بیانی قرآن به گونه‌ای است که ارائه‌ی معانی و مفاهیم ژرف آن جز با افزودن عبارت‌های تفسیری مقدور نیست و چاره‌ای از اعمال تغییرات دیگر وجود ندارد. از این رو با همه‌ی تلاشی که نویسندگان و مترجمان نمودند، باز هم پاسخگوی خوانندگان نیست. دلیل این امر وجود آیات مجمل در قرآن کریم است. آیات مجمل آیاتی است که دلالت‌شان روشن نمی‌باشد و فهم معنای آنها نیازمند تفسیر است. اسباب اجمال را اموری همانند: وجود الفاظ مشترک، حذف برخی واژه‌ها، نامشخص بودن مرجع ضمیر، کاربرد الفاظ غریب، تقدیم و تأخیر، و وجود چند احتمال در معنای آیه می‌داند. افزون بر این، فهم معنای برخی آیات تنها با دانستن شأن نزول یا فضای نزول آنها میسر است. بی‌شک افزودن همه این امور به ترجمه قرآن آن را از شکل رایج ترجمه خارج کرده و به تفسیر نزدیک می‌سازد.

ما در این رساله در صدد بررسی افزوده‌هایی که مترجمان (الهی قمشاهی، خرمشاهی، صفارزاده، فولادوند، گرمارودی، مکارم و مشکینی) در ترجمه‌هایشان از قرآن ذکر نموده‌اند، از لحاظ ضرورت بیان آنها و موافقت و یا عدم موافقت‌شان با آرای مفسران می‌باشیم و امیدواریم که سعی ما، اقدامی سودبخش و خدمت به قرآن گردد. بنابراین در این زمینه، ترجمه‌ی آیات از ابتدای سوره‌ی «انبیاء» تا انتهای آیه‌ی ۲۰ از سوره‌ی «فرقان» از ترجمه‌ی مترجمان فوق‌الذکر، مورد بررسی قرار گرفت و اگر مشاهده می‌نمودیم که ترجمه‌ی آیاتی، افزوده‌ی تأثیرگذار دارند، با ترتیب حروف الفبای نام مترجمان ذکر نمودیم و از پرداختن به ترجمه‌هایی که فارغ از افزوده‌ی مهم و کلیدی می‌باشند، صرف نظر کردیم، بنابراین مرحله‌ی اول این پژوهش، تخریج ترجمه‌ی آیاتی بوده است که افزوده‌ی تأثیرگذار بر ترجمه‌ی آیه، داشته‌اند و سپس به آراء مفسران منتخب بر اساس سبب نزول و یا آیات الأحکام و یا مباحث کلامی و فقهی و قواعد ادبیات عرب و غیره، از مفسران شیعه و سنی، مراجعه نموده و به بررسی و اظهار نظر درباره‌ی افزوده‌های مذکور از جانب مترجمان بر اساس نکات تفسیری پرداختیم و این مرحله‌ی دوم نگارش این پژوهش بوده است و از آن جا که تحصیلات کارشناسی اینجانب ادبیات عرب بوده مراجعه به کتابهای تفسیری عربی، برایم مقدور، به آسانی به این تفاسیر مراجعه می‌نمودم. و با فهم نظرات این مفسران و در صورت تشخیص وجود رابطه میان نظرات مفسر با نظرات مترجم، بیانات مفسر را به فارسی ترجمه نموده و به بیان ارتباط نظرات مفسر و مترجم پرداخته‌ام. همچنین در پایان پس از جمع بندی و بررسی ترجمه‌های مختلف، ترجمه‌ای برای هر آیه توسط شخص نگارنده با علامت مشخصه‌ی * انجام شده است.

در پایان امیدوارم که این رساله رضایت خاطر قرآن‌پژوهان را جلب نموده و در پیشگاه خداوند سبب اجر و پاداش گردد.

بیان و تعریف مسأله

همه‌ی مترجمان قرآن (معاصر و غیر معاصر) در زبان فارسی کوشیده‌اند تا در حد امکان به کلام وحی نزدیک بوده و مفاهیم قدسی و وحیانی را تا آنجا که ممکن است حفظ و صیانت نمایند، ترجمه‌های معاصر از نظر جمله‌بندی، شیوه‌ی نگارش، شیوه‌ی گفتاری و نوشتاری و ... با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند و هر یک از مترجمان بر اساس روش و متدولوژی و فنی که در ترجمه برگزیده‌اند به ترجمه‌ی این متن الهی همت گمارده‌اند.

میزان هنرمندی مترجم، مبانی قرآن‌شناختی و زبان‌شناختی و سایر مبانی او نظیر مبانی کلامی و نوع رویکردهای او در نوع ترجمه تأثیرگذار است.

عبارات و لغات و تعبیری که توسط مترجم، به عنوان توضیح و تبیین متن قرآن در ترجمه افزوده می‌شود، گاه سبب ارائه‌ی مفهومی خلاف معنا و مفهوم قرآن می‌گردد که این نکته قابل تأمل و بررسی است. در این تطبیق علاوه بر بیان این جملات افزوده، تطابق یا عدم تطابق مضمون آنها با آراء مفسران بررسی می‌گردد و به شرح و بسط و تحلیل این جملات افزوده نیز، پرداخته می‌شود.

در این پژوهش، محقق به دنبال بررسی تطبیقی عبارات و جملات افزوده در جزء ۱۷ و ۱۸ قرآن کریم از دیدگاه ترجمه‌های معاصر و سنجش میزان انطباق آنها با آراء مشهور، به ویژه مفسران معاصر می‌باشد.

مسائل و پرسشهای تحقیق

۱. افزوده‌های مترجمان در ترجمه‌های معاصر، به چه میزان بر شرح و مفهوم مراد آیه اثرگذار

است؟

۲. چه تفاوت‌هایی میان افزوده‌های مترجمان وجود دارد؟

۳. آراء مترجمان در حوزه‌ی جملات، تعابیر و لغات افزوده، تا چه حد به آراء مفسران نزدیک

است؟

۴. در چه مواردی عبارات افزوده سبب وضوح بیشتر و در چه مواردی سبب پیچیدگی و ابهام بیشتر شده است؟

فرضیه‌ها

۱. افزوده‌های مترجم به طور مستقیم و در حدّ آمیختن تفسیر با ترجمه (به اندازه‌ی ۵٪) بر ترجمه‌ی ارائه شده توسط مترجم تأثیر دارد.
۲. میان افزوده‌های مترجمان، تفاوت‌هایی از حیث مبانی کلامی و ادبی و در حد کاهش و افزایش عبارات خنثی وجود دارد.
۳. عبارات و تعابیر افزوده‌ی مترجمان، گاهی با آراء مفسران منطبق و گاهی متضمن و لازم خارج آنهاست و مواردی با آنها تباین جزئی یا کلیه دارد.
۴. عبارات و تعابیر افزوده، سبب ایضاح بیشتر مراد آیه و گاهی موجب ابهام، ابهام و پیچیدگی بیشتر می‌شود.

اهداف و ضرورت‌های تحقیق

تعابیر و عبارات افزوده‌ی مترجمان، در ترجمه‌های معاصر، گاهی بسیار مناسب و منطبق با آراء مفسران است و سبب ایضاح مراد می‌شود و گاهی همین افزوده‌ها ابهام و ابهام شده و مطابق با برخی آراء شاذ تفسیری می‌گردد و گاهی با وجودی که مترجمان شرایط مفسران را ندارند و جملاتی را افزوده‌اند که فاقد معیارهای تفسیری صحیح است؛ لذا انجام تحقیقاتی پیرامون این مطلب، جهت تحلیل، نقد و بررسی این عبارات و تعابیر بسیار لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

از بین اهداف و ضرورت‌های تحقیق می‌توان به موارد زیر، اشاره کرد.

۱. چالش و تحلیل تعبیرات و عبارات افزوده، از جهات مختلف نظیر مبنایی، پایه‌های واژگانی و ایضاح و ابهام و ...
۲. بررسی تطبیقی جملات افزوده و تحلیل داده‌ها.

فواید علمی و کاربردی

این تحقیقات، هم از نوع تحقیقات بنیادی و هم از نوع تحقیقات کاربردی است. در هسته کانونی طرح و در طی فرآیند تحقیق و اصول ترجمه و تحلیل معنای واژگانی و علاوه بر آن، تحلیل آراء مفسران به انجام می‌رسد و پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌توان نتیجه گرفت که تعابیر و عبارات افزوده‌ی کدام

یک از ترجمه‌ها واضح‌تر و بیشتر با آراء مفسران، منطبق است و در صورتی که انحراف و إعوجاج مبرهنی در برخی از این افزوده‌ها کشف گردد، می‌توان آنها را در چاپهای بعدی با اجازه‌ی خود مترجم از ترجمه حذف نمود و یا جملات افزوده‌ی کارشناسی شده‌تری را منطبق با سایر ترجمه‌ها جایگزین کرد.

روش تحقیق

سبک بیانی قرآن به گونه‌ای است که ارائه‌ی معانی و مفاهیم ژرف آن جز با افزودن عبارتهای تفسیری مقدور نیست و چاره‌ای از اعمال تغییرات دیگر وجود ندارد. از این رو با همه‌ی تلاشی که نویسندگان و مترجمان نمودند، باز هم پاسخگوی خوانندگان نیست. دلیل این امر وجود آیات مجمل در قرآن کریم است. آیات مجمل آیاتی است که دلالت‌شان روشن نمی‌باشد و فهم معنای آنها نیازمند تفسیر است. اسباب اجمال را اموری همانند: وجود الفاظ مشترک، حذف برخی واژه‌ها، نامشخص بودن مرجع ضمیر، کاربرد الفاظ غریب، تقدیم و تأخیر، و وجود چند احتمال در معنای آیه می‌داند. افزون بر این، فهم معنای برخی آیات تنها با دانستن شأن نزول یا فضای نزول آنها میسر است. بی‌شک افزودن همه‌ی این امور به ترجمه قرآن آن را از شکل رایج ترجمه خارج کرده و به تفسیر نزدیک می‌سازد که مترجمان در این زمینه، ناگزیر از گنجاندن افزوده‌هایی نمایان و یا اشراب شده در متن ترجمه بوده‌اند، که اغلب با استناد به تفاسیر و یا کتابهای سبب نزول و یا مباحث کلامی و اصولی و ... انجام گردیده است و در این جاست که نیاز به تحلیل و تطبیق عبارات و جملات افزوده در این ترجمه‌ها و سنجش میزان انطباق آنها با آراء مشهور، احساس گردید. و در این زمینه، ابتدا آیاتی که مترجمان در ترجمه‌ی این آیات از افزوده‌هایی استفاده نموده بودند، استخراج می‌گردد و بعد از آن، صرفاً ترجمه‌ی مترجمانی از میان هفت ترجمه‌ی برگزیده، ذکر می‌گردد که افزوده‌ی کلیدی و مؤثر برای فهم بهتر آیه داشته‌اند و بعد از استخراج این ترجمه‌ها، مراجعه به نظرات مفسران که بر اساس مفهوم آیه از حیث آیات الأحکامی و یا مباحث ادبی و لغوی و یا مباحث کلامی انتخاب می‌گردید، انجام می‌گردد و از طرف نگارنده‌ی این رساله، نقد و بررسی انجام می‌گیرد که آیا، افزوده‌ی ذکر شده از طرف مترجم، پشتوانه‌ی تفسیری دارد و یا خیر؟ و آیا ذکر این افزوده برای فهم آیه‌ی مورد بحث، لازم بود و یا این که آن، افزوده‌ای زائد و بدون کارایی است؟ این پژوهش، به بررسی افزوده‌های هفت ترجمه‌ی معاصر قرآن به زبان فارسی در ترجمه‌ی جزء ۱۷ و ۱۸، که از میان ترجمه‌های دیگر انتخاب شد، یعنی؛ ترجمه‌های (الهی‌قمشه‌ای، خرمشاهی، صفارزاده، فولادوند، گرمارودی، مشکینی و مکارم) پرداخته و نیاز و عدم نیاز و ضرورت و عدم ضرورت این افزوده‌ها و همچنین منابع و مأخذ مورد استفاده قرار گرفته شده از طرف مترجمان